

Mariusz Lamprecht*

CHARAKTERYSTYKA DEMOGRAFICZNA SOŁECTWA GRZYBÓW**

Sołectwo Grzybów jest położone w centralnej części gminy Szadek, po południowej stronie rzeki Pichny w odległości ok. 4 km od miasta gminnego i 12 km od Zduńskiej Woli – siedziby powiatu. Niewielka powierzchnia sołectwa, liczącego zaledwie 2,38 km² (tj. 1,57% całkowitej powierzchni gminy), stawia go w grupie najmniejszych sołectw w gminie. Bezpośrednie jego sąsiedztwo stanowią: Prusinowice od północy, Kobyla Miejska od wschodu, Karczówek od południa, Borki Prusinowskie od zachodu. Grzybów jest sołectwem typowo rolniczym: dominujący udział w strukturze użytkowania ziemi mają użytki rolne obejmujące 92,4%, tj. 220 ha powierzchni sołectwa, z czego niespełna 80% stanowią grunty orne.

Źródła historyczne podają bardzo skąpe informacje na temat rozwoju osadnictwa, jak również procesów demograficznych na terenie sołectwa. Pierwsze wzmianki o Grzybowie pochodzą z XVI w. Wieś należała wówczas do księstwa wieluńskiego, które było podporządkowane województwu sieradzkemu. W 1530 r. osada nosiła nazwę Kazimierz-Grzybów, pierwszy człon jej nazwy pochodził prawdopodobnie od imienia króla Kazimierza Wielkiego. Co najmniej do 1800 r. wieś Grzybów wchodziła w skład dóbr sąsiedniej wsi Prusinowice. Grzybów jest tym samym wsią ukazową, wydzieloną z majątku Prusinowic. Nazwa wschodniej części wsi „Wolniaki” pochodzi od zamieszkujących ją osadników, którzy zwolnieni byli z obowiązku płacenia pańszczyzny. Źródła

* mgr Mariusz Lamprecht jest asystentem w Katedrze Zagospodarowania Środowiska i Polityki Przestrzennej Uniwersytetu Łódzkiego.

** W artykule tym wykorzystano materiały zebrane i zestawione w pracy dyplomowej E. Krawczyk, *Monografia sołectwa Grzybów w gminie Szadek*, wykonanej pod kierunkiem prof. Tadeusza Marszałka na seminarium w Zakładzie Zagospodarowania Środowiska i Polityki Przestrzennej UŁ w 2002 r.

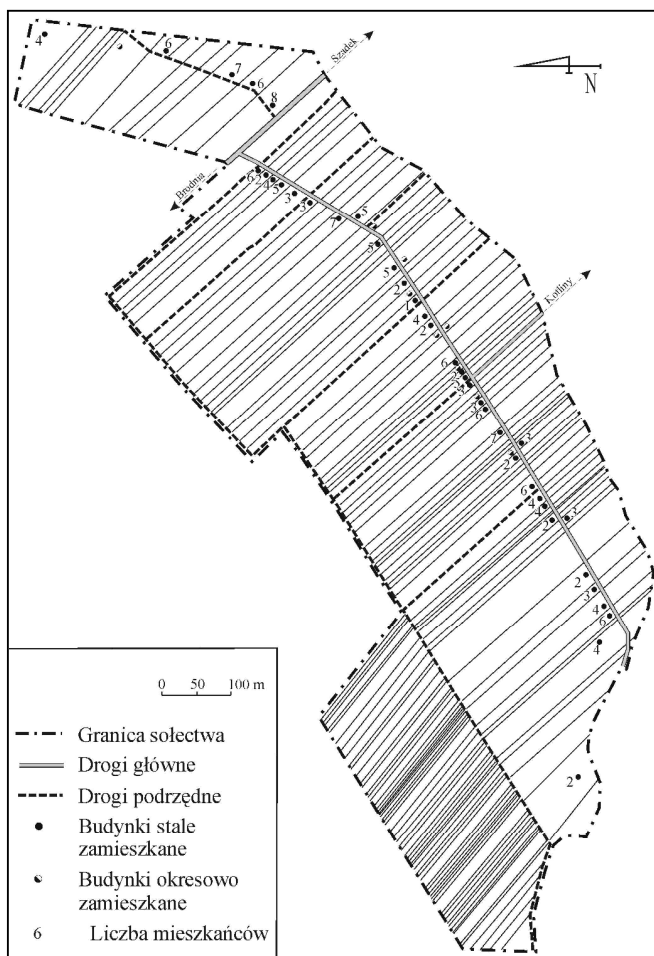
historyczne donoszą, iż ludność obecnego Grzybowa ucierpiała podczas „potopu szwedzkiego” kiedy wieś została spalona, a także w 1734 r., gdy sąsiednie Prusinowice (wówczas Grzybów był ich częścią) zostały zniszczona przez oddziały stronników Augusta III. Straty ludnościowe spowodowała także epidemia cholery.

W 1883 r. w posiadaniu włościan znajdowało się 349 mórg ziemi, osadę zamieszkiwało 266 osób. W okresie międzywojennym we wsi było ok. 50 zagrod. Znaczne straty ludnościowe przyniosła druga wojna światowa, kiedy niespełna połowa mieszkańców została wywieziona do pracy na terenie Niemiec. Obecnie w sołectwie jest 39 zagrod gospodarskich, wśród których znajduje się szereg obiektów ujętych w ewidencji wojewódzkiego konserwatora zabytków, m.in. murowany budynek szkoły, wybudowany w 1933 r. oraz drewniane domy pochodzące z przełomu XIX i XX w. (Grzybów nr 18, 20, 25, 29, 33, 37, 47).

Współcześnie na terenie sołectwa jest zameldowanych 185 mieszkańców (według danych Urzędu Gminy w Szadku), co stanowi niespełna 70% ludności Grzybowa z końca XIX w. Liczba osób faktycznie przebywających na terenie sołectwa jest niższa niż zameldowanych i wynosi 162 osoby (według badań ankietowych wykonanych w 2002 r.). Pomimo spadku liczby ludności na przestrzeni ostatnich stu dwudziestu lat, gęstość zaludnienia w sołectwie, wynosząca 77,7 osób/km², należy do jednej z najwyższych w gminie (wyższą posiadają jedynie sołectwa Szadkowice i Szadek). Zmiany w liczbie ludności na przestrzeni ostatniej dekady są niewielkie, sięgają kilku osób w ciągu roku.

Ludność na terenie sołectwa jest skoncentrowana wzdłuż drogi nr 231 biegnącej równoleżnikowo przez wieś. Koncentracja jest niesymetryczna – niemal 100% budynków mieszkalnych na terenie Grzybowa położonych jest po północnej stronie drogi, odwrotna sytuacja panuje jedynie we wschodniej części wsi – w Wolniakach, gdzie niemal wszystkie budynki zostały wybudowane po południowej stronie drogi.

W poszczególnych gospodarstwach zamieszkuje od 1 do 8 osób (biorąc pod uwagę faktycznie przebywających), średnio 3–4 osoby, przy czym największa koncentracja ludności w budynkach występuje w części Grzybów-Wolniaki (średnio 6 osób w gospodarstwie).

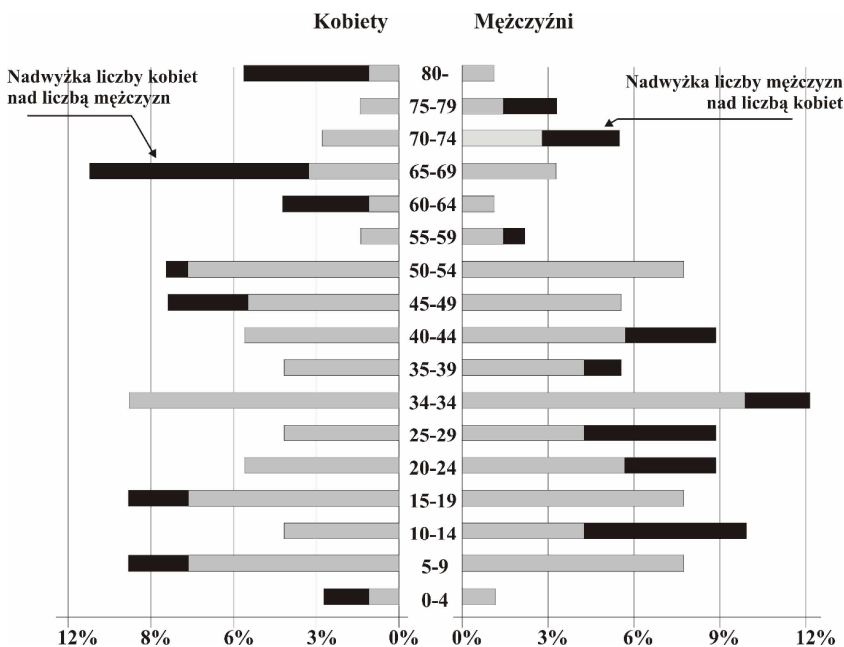

Rys. 1. Rozmieszczenie ludności w sołectwie Grzybów w 2002 r.
Źródło: opracowanie własne na podstawie: E. Krawczyk, Monografia sołectwa Grzybów w gminie Szadek, 2002

Średnia wieku mieszkańców sołectwa wynosi 44 lat i jest znacznie wyższa od średniej w gminie (36 lat). Współczynnik obciążenia demograficznego (stosunek osób w wieku produkcyjnym do osób w wieku nieprodukcyjnym) jest stosunkowo

korzystny – na 93 osoby w wieku produkcyjnym (19–59 lat) przypada 69 osób w wieku nieprodukcyjnym.

Piramida wieku ludności jest zbliżona do piramidy wieku społeczeństwa Polski – widoczne są braki w populacji, spowodowane stratami i migracjami wojennymi, odpowiedzialnymi również za niski przyrost naturalny ludności w latach sześćdziesiątych i dziewięćdziesiątych oraz efekty wyżu demograficznego w okresie powojennym i w latach siedemdziesiątych. W sołectwie zaznacza się nietypowa przewaga mężczyzn nad kobietami w rocznikach: 55–59, 70–79.

Rys. 2. Struktura wieku mieszkańców sołectwa Grzybów

Źródło: opracowanie własne na podstawie: E. Krawczyk, *Monografia sołectwa Grzybów w gminie Szadek*, 2002

Wskaźnik feminizacji wynosi 78 (na 100 mężczyzn przypada 78 kobiet), co świadczy o bardzo niekorzystnej strukturze płci. Największe dysproporcje występują wśród ludności w wieku 15–39

lat, gdzie wskaźnik feminizacji jest jeszcze niższy i wynosi zaledwie 61,5. Nadwyżkę kobiet nad liczbą mężczyzn notuje się jedynie w przedziale wiekowym powyżej 60 lat, co jest zjawiskiem typowym dla całej Polski - współczynnik feminizacji dla tej grupy wynosi 138,4.

Duża wymiana ludności powoduje, że spośród 162 osób przebywających na terenie sołectwa jedynie 40 mieszkańców stanowią rodowici grzybowianie. Najczęstszym kierunkiem emigracji stałych są kolejno miasta: Szadek, Zduńska Wola, Łódź, a także aglomeracja warszawska oraz w mniejszym już stopniu sąsiednie sołectwa, gdzie ludność przeprowadza się na skutek zawierania małżeństw z mieszkańcami okolicznych wsi. Miejscem pochodzenia imigrantów są najczęściej wsie z gminy Szadek, m.in. Choszczewo, Sikucin, Kotliny, Prusinowice, Wielka Wieś (najczęściej wskutek zawierania małżeństw) oraz Sieradz, Podębcice, Zduńska Wola, Łódź i Konstantynów. Najbardziej mobilną grupą są kobiety, które wśród osób przybywających na teren sołectwa stanowiły aż 62,5%, natomiast wśród ludności opuszczającej sołectwo 67%. Ponieważ saldo migracji jest ujemne, zmniejsza się liczba kobiet w Grzybowie. Fakt ten jest bezpośrednią przyczyną silnej maskulinizacji, a także pośrednio wpływa m.in. na przyrost naturalny, który w ostatniej dekadzie przyjmował zazwyczaj ujemne wartości. O wielkości przyrostu naturalnego decydują także względy ekonomiczne, które wpływają na model rodzin wieloosobowych, mieszkających na terenie sołectwa: niespełna 60% rodzin preferuje obecnie model „2 + 2” lub „2 + 1”.

Duża przewaga mężczyzn nad kobietami, zwłaszcza w przedziale od 20 do 44 lat, ogranicza liczbę zawieranych tutaj związków małżeńskich. W rezultacie 32% osób w wieku powyżej 20 lat pozostaje w stanie wolnym i w znacznej większości są to mężczyźni. Na 39 rodzin (pomijając rodziny jednoosobowe) jedno dziecko ma co dziesiąta rodzina, prawie połowa (48,3%) posiada dwójkę dzieci, natomiast rodziny wielodzietne to 41,5%. Znaczną część rodzin (10) stanowią rodziny niepełne, zazwyczaj jest to matka z niezamężnym synem, bądź samotnie mieszkające rodzeństwo.

Większość mieszkańców sołectwa ma jedynie podstawowe wykształcenie: 44,9% kobiet i 30,4% mężczyzn. Szkoły zawodowe ukończyło 33,8% mężczyzn i 16,8% kobiet – wśród kierunków wykształcenia dominują takie zawody, jak: rolnik, mechanik, kierowca lub szwaczka. Pozostała część mieszkańców ma wykształcenie średnie, jednak są to przede wszystkim osoby w wieku do 45 lat.

Mimo, iż większość osób posiada wyuczony zawód rolnika, tylko 50% ludności Grzybowa czynnej zawodowo jest zatrudniona w rolnictwie (często stanowi ono drugorzędne źródło utrzymania). Źródłem utrzymania pozostałej części ludności zawodowo czynnej jest głównie przemysł (22%) oraz usługi i handel (19%), zlokalizowane poza granicami sołectwa, a w znacznej mierze także poza granicami gminy.

Warunki mieszkaniowe w Grzybowie są dość dobre. Na jednego mieszkańca statystycznie przypada 28,9 m² powierzchni mieszkalnej, co jest wartością wyższą od średniej dla Polski Środkowej. Bezpośrednią przyczyną tej sytuacji jest zmniejszająca się liczba mieszkańców sołectwa. Domy w przeważającej części są wieloizbowe: budynki posiadające 5 lub więcej izb stanowią 45% ogółu, czteroizbowe 21%. Dość dobrze jest rozwinięta sieć infrastruktury technicznej, co sprzyja rozwojowi osadnictwa: sołectwo jest w 100% zelektryfikowane i zwodociągowane, 44,7% gospodarstw posiada łazienkę i 42% centralne ogrzewanie. Sieć telefoniczna nie obejmuje jedynie części wsi Grzybów-Wolniaki. W całym sołectwie brakuje sieci kanalizacyjnej.

Literatura

Chlebowski B., Sulimierski F. i in., *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t.V., Warszawa 1984.

Krawczyk E., *Monografia sołectwa Grzybów w gminie Szadek*, praca licencjacka UŁ, Łódź 2002.

Materiały archiwalne Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Piotrkowie Trybunalskim.

Materiały statystyczne Urzędu Gminy i Miasta Szadek.